

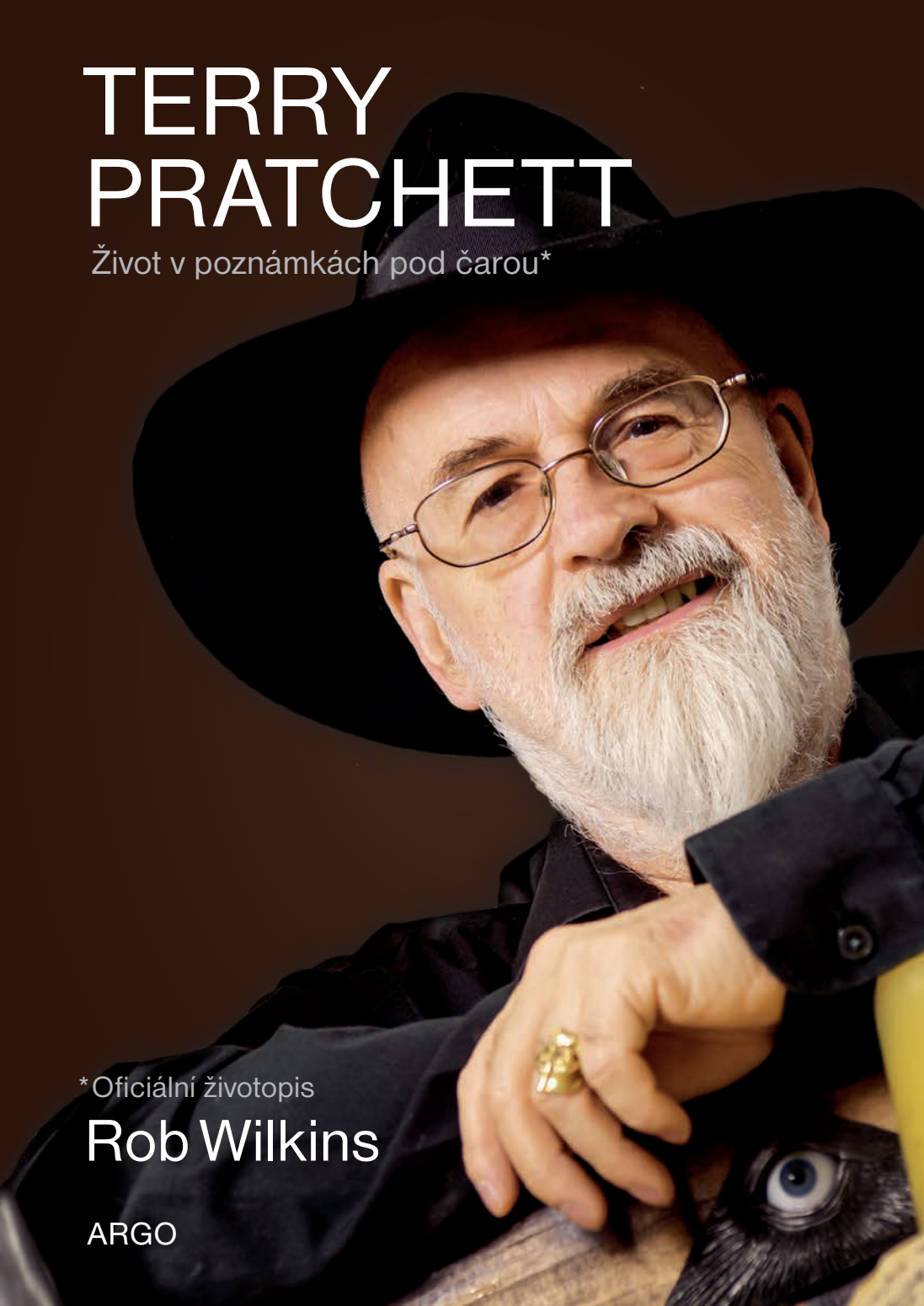
TERRY PRATCHETT

Život v poznámkách pod čarou*

* Oficiální životopis

Rob Wilkins

ARGO



Rob Wilkins

TERRY PRATCHETT

Život v poznámkách pod čarou

Oficiální životopis

ARGO

Předmluva

Pět měsíců předtím, než zemřel, napsal Terry Pratchett pět dopisů, vložil je do obálek, zalepil a uschoval do sejfu ve své kanceláři. Měly se otevřít až po jeho smrti. Tento dopis adresoval mně.

Wiltshire
4. října 2014

Drahý Robe.

Tak. A jsem pryč. Bývaly dny, kdy jsem měl pocit, že už tu nejsem, takže teď jen toužím po klidném, tichém místě, kde bych si utřídil zmatené myšlenky. Myslím, že jsem žil dobře, i když jsem jistě mohl žít lépe, ale Terry Pratchett je mrtvý a víc slov netřeba.

Dohlédni na Lyn, prosím. Nech podle mých návrhů vyrobiť ty krásné šperky a předej jí je za mě. Vyber jí dárek ke každým Vánocům a narozeninám. Posílej jí květiny. Každý rok ji aspoň jednou vezmi na velkou večeři, častěji, bude-li to nutné, nebo pokud bude třeba něco oslavit. Pozvedněte sklenku brandy na moji památku a na šťastné časy.

Starej se o byznys a on se postará o tebe. Za všechno, co jsi pro mě udělal, za všechny ty drobnosti, za všechny ty mnohem větší věci i za pohřbení těch těl... děkuju ti.

Nauč se létat. Hned teď.

A opatruj se.

Bojuj!

Terry

Aby bylo jasno hned na začátku: za všechny ty roky, co jsem pracoval s Terryem Pratchettem, nebylo třeba pohrřbávat žádná těla. Lidé občas Terryho dost štvali a je pravda, že s pitomci neměl moc trpělivost (jak se o něm často říkalo). Ale *tolik* ho nikdo nikdy nenaštval. Takže pro příznivce exhumace a tajemných nevyřešených vražd – o tom tahle kniha určitě nebude.

Na druhou stranu není pochyb o tom, že toho Terry hodně zažil a mnoha těch věcí jsem byl svědkem, nebo jsem se jich osobně účastnil – „všech těch drobností, všech těch mnohem větších věcí“, abych ocitoval Terryho dopis. A právě *o nich* by měla vyprávět tato kniha.

A abychom si ujasnili ještě jednu věc, následující stránky se snaží zachytit celý Terryho životní příběh, nejen tu část, které jsem se účastnil. V žádném případě to tedy nemá být pokus o vyprávění *mého* životního příběhu. Na začátku však pravděpodobně budu muset trochu vysvětlit, co jsem zač, jak jsem se vlastně ocitl v Terryho společnosti a jak se stalo, že píšu jeho biografii.

Takže pro pořádek. Jmenuji se Rob Wilkins a měl jsem být venkovanka. Přinejmenším tak si to Terry představoval, když usoudil, že nastal čas pořídit si osobní asistentku.

Měla to být paní, která by odpovíděla na inzerát za výlohou vesnického krámu: postarší dáma, patrně v důchodu, která by mohla párkrát v týdně zaskočit k němu domů, pomoci s papírováním, archivací, případně s vyplňováním formulářů na DPH – a s trochou štěstí by dohlédla i na to, že v lednici bude pořád mléko do čaje, aby Terry, který na ten detail neustále zapomínal, nemusel pokaždé vstát od stolu a jít si pro něj až do domu.

Neměla to být vášnivá čtenářka (a to bylo důležité) Terryho knih, která by ho zahrnula otázkami, nebo hůř – návrhy. Nebo ještě hůř – názory. Protože, a teď nechci, aby to vyznělo, že byl Terry nevďečný, takové věci by ho rozptylovaly, což by mu při psaní vůbec nepomohlo.

Samotný fakt, že Terry Pratchett vůbec začal uvažovat o osobní asistentce... Vinu za to můžeme, myslím, z velké části svalit na Jilly Cooperovou. Jilly a Terry, tito dva hvězdní britští spisovatelé, na sebe narazili na jednom nakladatelském večírku v Londýně, jak se to tak hvězdným autorům někdy stává. A při tom rozhovoru Terryho uši

zpozorněly, protože Jill opakovaně zmiňovala „svou asistentku“ – ženu jménem Amanda, nadšeně ji popisovala jako osobu „božskou“ a „úžasně laskavou“ a neváhala o ní prohlásit, že je „nejlepší v oboru“.

Terry si sice nikdy moc nepotrpěl na pozlátko úspěchu, ale jako většího spisovatelů i jemu se nitrem pnulo tenké ocelové vlákno soutěživosti, na něž čas od času někdo zabrnkal jako na klavirovou strunu. A přesně to se zřejmě tehdy stalo. Pokud byla autorka takových bestsellerů, jako jsou *Jezdci*, *Rivalové* a *Zúčtování*, oficiálně považována za spisovatelku, která potřebuje osobní asistentku, nebylo jediné logické, že by osobní asistentku měl mít i Terry, jenž tou dobou už prodal kolem padesáti milionů knih ve dvaceti devíti jazycích?*

Buď jak buď, chvalo zpěvy na Amandu stále zněly Terryemu v uších, když ten večer – zcela bez osobní asistence – řídil zpátky domů do Wiltshiru.

To se událo v roce 2000. Terryemu bylo dvaapadesát. Žil na kraji Salisbury v „Archaickém záměčku“, jak jej sám v žertu nazval. Po deset let byl nejprodávanějším britským autorem, aby krátce nato tento titul, trochu neochotně, předal spisovatelce jménem J. K. Rowlingová. Série příběhů ze Zeměplochy už tenkrát čítala pětadvacet románů a nakonec to dotáhla na jedenačtyřicet. Mimoto Terry napsal i řadu dalších knih včetně mimořádně úspěšné řady pro mladší čtenáře. Byl to neskutečně plodný autor, jenž nikdy nezažil snad ani dvouminutový spisovatelský blok (proto také celým tím konceptem a lidmi, kteří se na něj vymlouvali, dost pohrdal), vydával běžně dvě knihy do roka a občas mezi ně dokázal vmáchnout i třetí. Jeho dílo se těšilo nesmírné oblibě a bylo doslova všudypřítomné. Traduje se, že žádný vlak v Británii nesměl vyjet z nádraží, dokud nebylo jisté, že alespoň jeden cestující zrovna nečte něco od Pratchetta.†

* V době vzniku této knihy, tedy v roce 2021, už prodeje vystoupaly na zhruba 100 milionů knih.

† Stejně tak se říkalo, že Terryemu patří titul nejkradenějšího britského autora. Kdosi to při jedné příležitosti v žertu nadhodil a od té doby se to s Terryem táhlo. V této oblasti neexistují žádné spolehlivé statistiky, a Terryemu to bylo nakonec celkem jedno. Domníval se, že jeho knihy bude možné ukrást v obchodě stejně až v době, kdy už za ně dostal zapláceno.

Tak závatný úspěch začal nevyhnutelně klást na Terryho čas nároky daleko přesahující tlak na psaní dalších románů. Fůra práce souvisela zejména s tím, že se z člověka stal „nespisovatel“, jak Terry suše říkal. Činnost *nespisovatele*, vysvětloval Terry, se v mnoha důležitých ohledech liší od práce spisovatele. *Nespisovatelství* totiž sestává především ze závazků, které spisovateli brání v psaní. V Terryho případě šlo každý rok hlavně o dvě dlouhá a fenomenálně hojně navštěvovaná knižní turné po Británii a řadu dalších po světě, na něž si zásadně oblékal svůj černý klobouk, černou koženou bundu Levi's a černé džíny Hugo Boss (říkával, že „jede s albem na šňůru“). A k tomu připočtete bezpočet vystoupení na conech a festivalech. Tyto a podobné akce mu tehdy ubíraly čím dál větší množství času a energie.

Břemeno *nespisovatelství* Terryho nutně pronásledovalo až domů k psacímu stolu. Přicházelo v podobě dopisů, a že jich byly celé pytle. Čtenáři jeho knih nebyli pozoruhodní jen co do počtu, ale také silou a hloubkou náklonnosti k jeho dílu, a mnozí cítili potřebu mu napsat. Mimoto mu chodily formálnější žádosti, často o radu či peníze, a v případě směřejších korespondentů o radu i peníze. Dospělo to do fáze, kdy by jen samotné čtení a odpovídání na veškerou poštu způsobem, jaký Terry považoval za svou povinnost, byla práce na plný úvazek a ve všední den by mu nezbýval vůbec čas dělat cokoliv jiného, jako třeba psát knížku. Nebo v Terryho případě psát několik knih najednou. Rád dělal na dvou nebo i na třech současně a do toho se někde vzadu začínaly rýsovat obrysy čtvrté.

Pak tu byl neustále vyzvánějící telefon v kanceláři – lidé volali kvůli všem těm knihám, turné a festivalům, chtěli rozhovor, komentář nebo příspěvek do nějaké novinové rubriky, jimž Terry souhrnně říkal „Moje oblíbená lžička“. A jelikož se Terry dříve pohyboval v médiích – nejdřív v novinách a pak na druhé straně ostnatého drátu coby tiskový mluvčí –, nedokázal zvonící telefon nezvednout. Prošvihneš telefonát, uteče ti story. (Terryho zkušenosti z novin výrazně ovlivnily celé jeho dílo, jak si ukážeme.)

A to jsme ještě nezmínili prodej reklamních předmětů. V té době už to byla docela významná vedlejší činnost, ale Terry trval na tom, že si nechá podpisová práva na veškeré licencované produkty ze Zeměplochy,

od figurek po svíčky, od utěrek po štítky, od pohlednic po přívěsky. Terry všechny ty věci považoval za rozšíření světa, který ve svých knihách vytvořil, a nechtěl, aby je někdo pokazil nebo bez dovolení pozměnil, čímž by jeho svět pokřivil, a co hůř – zklamal a okradl čtenáře. Byl to velmi ušlechtilý postoj, zvlášť když si uvědomíte, kolik peněz – „sumy, ze kterých člověku až slzí oči“, jak to Terry formuloval – nejruznější firmy nabízely, aby získaly práva na franšizu Zeměplochy. Tato zásadovost si však vyžádala vysokou daň v podobě obrovské administrativní zátěže. V roce 1996 to Terry vystihl v rozhovoru pro Science Fiction Book Club: „Když Mickey Mouseovi upadnou uši, hodného pana Disneyho to nijak zvlášť nezneklidní. Když si někdo koupí tričko se Zeměplochou a hned se mu sepere, tak jsem to já, komu přijde e-mail.“*

Kolem a kolem tedy Terry dospěl do fáze, kdy hrozilo, že mu bytí Terryem Pratchettem znemožní dělat to, co ho vlastně udělalo Terryem Pratchettem. Původní vedlejší činnost a malá domácí výroba – Terry se pravidelně večer po práci zavíral v přístavku, z něhož si v malém domě v Somersetu udělal pracovnu, aby odhodlaně našel do Amstradu CPC 464 svých čtyři sta slov – přerostla i nejbujnější zakladatelovy představy a stal se z ní multimilionový mezinárodní byznys. Dominantním rysem onoho multimilionového mezinárodního byznysu však nadále zůstával lehce chaotický duch domácí výroby.

Terry měl například v těch dobách ve zvyku ukládat si práci na diskety. Po práci, než vyšel z pracovny a zamířil do domu na večeři, je vždycky vysunul z mechaniky, zastrčil do kapsy u košile a odnesl s sebou. Ale jak to tak chodí, ona košile pak mohla přistát v koši se špinavým prádlem. A z koše na prádlo se celkem přirozeně mohla ocitnout v pračce. Nebylo tak výjimkou, že se taková rozepsaná kniha za milion liber zahrála na šedesát stupňů a hodinu dvě se povozila v bubnu pračky.

* V rozhovoru s Davidem Langfordem pro *Ansible* v roce 1999 to vyjádřil takto: „Když vám upadne čepel světelného meče z Hvězdných válek, George Lucas se to nikdy nedozví. Ale když má svíčka špatnou barvu, tak jsem to já, koho zasypou zatracenými e-maily.“ Jiné zboží, stejné téma, navíc okořeněné klením.

Jednou také poštou přišel šek s honorářem na téměř čtvrt milionu liber, někam se zašantročil, a než ho kdokoliv stihl nechat proplatit, zmizel, jako by se po něm země slehla. K tomuto příběhu se však ještě v náležitý čas vrátíme.

Pro tuto chvíli stačí říct, že Terry pochopil, co potřebuje. Potřeboval ženu z vesnice.

Místo toho dostal mě. Nežil jsem ve vesnici (tehdy jsem bydlel v Cheltenhamu, něco přes sto kilometrů od Salisbury) a nepovažoval jsem se za ženu. V životě jsem nevyplnil jediný formulář na DPH; v žádné předchozí práci jsem to nepotřeboval. Nebyl jsem ani v důchodu; bylo mi devětadvacet. A ke všem těm ostatním jednoznačně diskvalifikujícím kritériím – a potenciálně to byla největší stopka – jsem rozhodně patřil mezi čtenáře Terryho Pratchetta. Po pravdě řečeno, dokonce jsem se řadil mezi ty vyložené zapálené. Od roku 1993 (WH Smith, Oxford, *Johnny a mrtví*) jsem nechyběl snad v žádné frontě čekatelů na podpis Pratchettových knih, což zjevně neuniklo Terryho pozornosti, až jsem si za svou vytrvalost vysloužil v knize *Hrrr na ně!* věnování „Jednomu ze smutný party“.

Už jsem se také podílel na činnosti vnějšku vnitřního okraje Pratchettova byznysu. Seznámil jsem se s Colinem Smythem, což byl Terryho agent a člověk, jemuž Terry v roce 1968 vnutil svůj první nevydaný rukopis. (Colin se rozhodl rukopis vydat a svého rozhodnutí samozřejmě nikdy nelitoval.) Původně mám technické vzdělání, proto mi Colin v roce 1998 nabídl, abych mu dělal v Colin Smythe Publishing technického ředitele. Moje práce spočívala hlavně v digitalizaci do té doby tvrdošíjně analogového podnikání, které Colin řídil ze svého domu na Gerrards Crossu.

V této roli se občas stávalo, že jsem zvedl telefon Colinovu nejúspěšnějšímu zákazníkovi. A když si potom Terry pořídil první vypalovačku cédéček a nedařilo se mu ji rozchodit, byl hlavní a jediný technik ve firmě dočasně převelen do Salisbury.

Zaparkoval jsem, sešel z kopce dolů k domu a ve škvíře kuchyňských dveří našel zastrčený lístek: „Robe: v Kapli.“ Podle nápomocné, rukou načrtnuté mapy jsem našel cestu, zaklepal jsem na dveře a poprvé vstoupil do vnitřní svatyně, do epicentra Zeměplochy na Zemi. V pracovně

bylo velké okno uprostřed rozdělené kamenným sloupkem, obrovská kamna na dřevo a dlouhá stěna plná polic s knihami, silně to tam vonělo po polituře ze včelího vosku. Místnosti dominoval obrovský psací stůl s deskou potaženou kůží a za ním, sotva viditelný za hromadou knih, časopisů, kusů papíru a všeho možného, seděl spisovatel.

Byl jsem o dvacet let mladší než Terry. Navíc jsem k němu jako milovník jeho příběhů ze Zeměplochy vzhlížel, což, jak jsem brzy zjistil, se mu docela líbilo. Ukázalo se však, že máme leccos společného. Oba jsme v mládí rádi jezdili na skútru a oba jsme měli to nesmírné štěstí, že s námi naši otcové ochotně trávili večery a víkendy opravováním řečených skútrů. Oba jsme se zajímali o elektroniku – četli jsme stejné časopisy, kupovali stejné součástky ze stejných zásilkových obchodů a pouštěli se do stejných kutilských projektů.

„Á,“ pravil Terry, „takže znáš tu jedinečnou bolest, když ti při pájení ukápnou rozzhavený cín na nylonovou ponožku.“

Znal jsem.

Navíc jsme oba patřili k lidem, jimž prvotní instinkt po koupi jakéhokoliv nového kusu elektroniky velí zahodit bez čtení uživatelskou příručku, servat boční panel a nahlédnout do vnitřností přístroje, aby zjistili, jaké úpravy by se na něm daly provést a výrobce by je rozhodně nedoporučoval. Někdy v průběhu osmdesátých let jsme oba naučili svůj raný model počítače Sinclair ZX81 mluvit – až na to, že Terry ten svůj vycvičil, aby říkal dobré ráno a hlásil nejvyšší a nejnižší v noci naměřenou teplotu ve skleníku, zatímco já ten svůj pro pobavení kamarádů naučil říkat jen sprostá slova. Přesto to bylo pouto. Na Terryho udělalo dojem, že vím, co je integrovaný obvod SPO256 od firmy General Instrument.* Podobně na něj zapůsobilo i to, že dokážu jednoduše a rychle rozběhnout jeho novou vypalovačku cédéček. Radoval jsem se pak tehdy z přezdívky kapitán Kondenzátor – byla první z dlouhé řady jmen, která mi Terry v průběhu let přisoudil. Následovaly další podobné technické výpravy do Wiltshiru. A v prosinci 2000, když se dozvěděl, že se chystám v Colin Smythe Publishing skončit, mi Terry

* V podstatě je to jádro jednoduchého řečového syntezátoru. Ale to vám nejspíš nemusím vysvětlovat.

zavolaal a zeptal se, jestli bych k němu nechtěl nastoupit jako jeho osobní asistent.

Říkal jsem si, že by to chvíli mohla být zábava, už jen proto, že mám rád Terryho knížky. Zároveň to ale neodpovídalo mé představě dlouhodobého zaměstnání. Počítal jsem, že to bude tak na rok a že o tom pak budu moct vyprávět vnoučatům. „Znáte Terryho Pratchetta? No tak...“

Dělal jsem pro něj ještě o patnáct let později, když v roce 2015 zemřel, a pracuji pro něj dodnes.

Ukázalo se totiž, že ta práce je zajímavější, než mi kdy přišlo na mysl. Například mě ani ve snu nenapadlo, že bych se – byť jako jeho osobní asistent – mohl stát svědkem Terryho tvůrčího procesu. Myslel jsem si, že se samotné psaní knih bude odehrávat v soukromí a tichu za zavřenými dveřmi, zatímco já budu sedět úplně jinde a budu se starat o jiné věci – o poštu, DPH, mléko. A jistě, o to všechno jsem se skutečně staral. Nebylo to ale vše, co ode mě Terry v nové funkci očekával, což se projevilo jednoho dopoledne, kdy po ranním psaní vstal od počítače a oblékl si bundu.

„Musím na chvíli vypadnout,“ oznámil mi. „Mohl bys to po mně trochu učesat?“

První pracovní verze rukopisu Terryho Pratchetta, jak jsem zjistil, když jsem nervózně vklouzl do jeho křesla, byl velmi excentrický dokument plný vět psaných náhodně velkými fonty, a dokonce i v různých, náhodně vybraných *barvách*. Ale představte si, jaké vzrušení přináší tento úkol člověku, který vždy netrpělivě bubnuje prsty při čekání na vydání nové knihy Terryho Pratchetta. Terryho texty jsem doslova hltal a možnost být v místnosti, nebo dokonce sedět u klávesnice, kde se ty příběhy rodily... A neměl jsem přitom jen standardizovat fonty, ale později jsem měl i předčítat texty autorovi nahlas, aby je mohl znovu promyslet, mluvit s ním o nich, a nakonec je i zapisovat tak, jak mi je diktoval, když se mu utvářely v hlavě (Terry si tuto metodu osvojil už předtím, než v posledních letech života ztratil schopnost ovládat klávesnici)... no, byla to pro mě ohromná čest.

Pokud jde o Terryho, tak ten si, myslím, rychle zvykl na to, že má „personál“, ačkoli by to nikdy nepřiznal. Jednou zrovna telefonoval s někým od novin; nešlo o rubriku typu „Moje oblíbená lžička“, ale

o jejího blízkého příbuzného – rozhovor plný standardizovaných otázek. V jednu chvíli si opřel sluchátko o klíční kost a zavolał na mě přes kancelář.

„Robe, co je moje největší slabost?“

Měl jsem zhruba vteřinu na rozmyšlenou, než mě Terry zarazil.

„Už nemusíš. Jsi to ty.“

Během prvních nesmělých týdnů v novém zaměstnání mi byla celkem často o hlavu omlacována Jilly Cooperová a její „nejlepší osobní asistentka v oboru“. Několikrát zazněly hrozby (zajisté rétorické – nebo ne?), že pojedou do Gloucestershiru k Jilly a Amandě na týdenní převýchovu. Také mě mnohokrát vyhodil, ale brzy jsem zjistil, že Terry jakožto spisovatel má ve zvyku na zkoušku říkat některé věci nahlas, aby zjistil, jak budou znít, a pokud jste k věci zaujali stejně experimentální postoj a druhý den jednoduše zase přišli do práce, normálně se ukázalo, že vlastně vůbec vyhození nejste.

V předmluvě k *A Slip of the Keyboard** Neil Gaiman patrně navždy změnil podobu pratchettovských studií, když si vzal na mušku fakt, že veřejnost převážně vnímala Terryho jako „starého veselého skřítky“ – ono nedorozumění z velké části vyvolávaly jeho vousy a vzrůst. (Když měl dobrý den, vytáhl se na metr sedmdesát dva.) Tato dobře myšlená sentimentalizace, poukazoval Neil, zcela opomíjela, kromě dalších věcí, Terryho vztek. „A ten vztek je tam pořád,“ napsal Neil, „jako motor, který ho pohání.“

No, já ten vztek poznal ve všech jeho sedmapadesáti podobách, jak dále uvidíte. Ale zrovna tak jsem zjistil (stejně jako to zjistil i Neil), jak dokáže být Terry velkorysý, jak je úžasně vtipný a jak vynikající umí být společník. Za průměrný pracovní týden v Kapli se toho napsalo ohromné množství, a přesto, zatímco mu práce vířila hlavou, si Terry vždycky našel spoustu času na činnosti, které by se daly zařadit jedinečně pod B, jako „bláznivě blbnutí“. Někdy jsme třeba celé dny vymýšleli složité a naprosto zbytečné způsoby automatizace práce v kanceláři. Hodiny a hodiny jsme krmili želvy, nebo jsme ten čas strávili v místním

* Terryho sbírka pojednání na různá témata, vydaná v Británii v roce 2014. (Česky nevyšla, v překladu by název mohl znít například *Uklouznutí klávesnice*, pozn. překl.)

zahrádkářství. Občas jsme si odnesli oběd do pastýřské boudy u řeky, kterou nechal Terry opravit, a po zbytek odpoledne jsme pak pokračovali v práci tam.* Večery jsme někdy proseděli pod měděnou kupolí observatoře, kterou si nechal Terry postavit na zahradě, pili pivo a dívali se na hvězdy, než jsme – velmi často – vyrazili přes trávník zpátky do Kaple, abychom dorazili denní přiděl slov.

První týdny rychle uběhly a hrozeb převýchovného pobytu u Jilly Cooperové postupně ubývalo. Dokonce si přesně pamatuji, kdy na to téma došla řeč naposledy. Po nějakém mém trestuhodném opominutí, jehož podrobnosti už si nedokážu vybavit, opět zazněl nápad, že by mě Terry mohl načas vydat napospas Jilly. Po několika dnech tvrdé práce, kterou jsem se snažil pochybení napravit, a kdy jsem poněkud lacině zatoužil po ujištění, že je mezi námi zase všechno v pořádku, jsem nahlas zauvažoval, jestli bych si neměl jít sbalit věci na cestu do Gloucestershiru.

Terry ani nezvedl oči od obrazovky před sebou. „Teď už tam nemušíš,“ opáčil jakoby nic. „Má *druhou* nejlepší osobní asistentku v oboru.“

Jakmile jsem si získal Terryho důvěru, začalo přibývat hodin, pro něž byla žádána moje přítomnost. Zavolał třeba večer nebo o víkendu: „Co kdybys přijel, uděláme trochu práce?“ Začal jsem s ním jezdit na turné a nakonec jsem ho doprovázel všude, kam ho práce zavedla. Náš vztah se prohluboval a rozšiřoval a zanedlouho už to nebyla jen práce, bylo to přátelství.

Poté, co lékaři v roce 2007, v krutě nízkém věku devětapadesáti let, Terryemu diagnostikovali zadní korovou atrofii, což je vzácná forma Alzheimerovy choroby, osobnímu asistentovi přirozeně opět přibýlo práce. Nemoc nemilosrdně narušovala Terryho schopnost zvládat běžné každodenní věci. Postupně se z něj stal člověk vyžadující pomoc způsobem, jaký nikdo z nás nemohl předvídat. Doprovázel jsem ho při veřejných vystoupeních, četl jsem za něj, když on už nemohl, pomáhal jsem mu při rozhovorech na pódiu coby „strážce anekdoty“.

* Měl bych dodat, že to byla autentická pastýřská bouda – dávno předtím, než bývalý toryovský premiér David Cameron nenávratně zničil obraz literární tvorby v obydlí tohoto typu.

Z nutnosti se z nás stala nerozlučná dvojice. Starsky a Hutch? Laurel a Hardy? Posuďte sami. Ale pokud bylo od začátku smyslem mé práce vyčistit prostor kolem Terryho, aby se mohl věnovat tomu, co z něj udělalo Terryho Pratchetta, potom to teď, když začaly hodiny zlověstně odtíkat čas, platilo dvojnásob.

V těch letech jsme nevyhnutelně zažili spoustu neveselých a těžkých chvil a při psaní této knihy se mi k nim jen těžko vracelo. Zpětně si uvědomuji, že jsem si po velkou část toho období vůbec nechtěl připustit, jak vážná situace je, protože mi to přišlo jako nejsnazší (a nejangličtější) způsob, jak se s tím vypořádat. Ale Terry pochopitelně dělal pravý opak, zprávu o rychle se blížícím skonu přijal statečně, nic si nenalhával a odhodlaně se svému onemocnění postavil čelem, veřejně se zasazoval za právo člověka na asistovanou sebevraždu a dostal to téma na celonárodní úroveň. Ale hlavně (protože to byl Terry) se vrhl do práce – natočil tři televizní dokumenty a napsal dalších sedm bestsellerů.

A pochopitelně čelil nemoci humorem – a to humorem sobě vlastním. Ke konci se mi Terry svěřil: „Zdá se, že teď sdílíme jeden mozek.“ Nesmírně mi to zalichotilo.

Ale jak to tak u Terryho bývalo, s lehkým zpožděním vybuchla hlubinná puma.

„A kdybys nás dva dal dohromady,“ navázal, „možná by z nás byla jedna celkem slušná lidská bytost.“

* * * * *

O „udělání“ vlastní autobiografie mluvil Terry často. V letech před tím, než se u něj projevila nemoc, o ní mluvil téměř výhradně proto, aby tu myšlenku odmítl. Co by tak asi mohlo zajímat čtenáře, argumentoval, na příběhu o chlapovi, co vstane, dá si snídani, napíše pár slov, dá si oběd, napíše dalších pár slov, dá si večeři, koukne se s manželkou na film nebo na televizi a jde do postele (případně ještě chvíli posedí, aby napsal pár dalších slov)?

Nebyl patrně ani trochu přesvědčený, že by mohl někoho zaujmout příběh o klukovi z obecního bytu v Beaconsfieldu, který to čirou silou představitivosti dotáhl do rytířského stavu a k panství na okraji Salisbury. Stejně tak pochyboval o přitažlivosti příběhu kluka s – Terryho slovy –

„pusou plnou vad řeči“, který se stal jedním z nejoblíbenějších řečníků své generace. A nezdálo se mu nijak zajímavé vyprávění o člověku, který střední školu prolézal s hluboce podprůměrnými známkami, aby se o mnoho let později stal čestným profesorem na dublinské Trinity College a držitelem tolika čestných doktorátů, že je ani nedokázal spočítat.

A mimoto tady bylo tolik jiného, co bylo třeba napsat – větších příběhů, v nichž se mohly odehrát mnohem výstřednější a poutavější věci.

V roce 2007 vydala Jacqueline Wilsonová, spisovatelka, kterou Terry velice obdivoval, paměti nazvané *Jacky Snílek*, ve kterých odvyprávěla příběh svého dětství. Terryho to zaujalo. Jacqueline bylo tehdy dvašedesát, takže byla o pár let starší než Terry. Proč teď, vyptával se jí, a proč jenom tuto část života? Jacqueline odpověděla napůl v žertu: „Protože všichni, kdo by bývali mohli rozporovat fakta, jsou mrtví.“ Poté Terry nějakou dobu zastával názor, že i on může napsat paměti až v okamžiku, kdy nebudou všichni, kteří by proti nim mohli něco namítat, zcela mezi živými. Pochopitelně to byl jen další způsob, jak projekt odkopnout tak daleko do vysoké trávy, až nebude vidět.

Vidina memoárů však teď začala vypadat jinak, když byla najednou v bezprostředním ohrožení samotná jeho paměť. Terry o nich začal mluvit už v autě na zpáteční cestě z Addenbrookovy nemocnice v Cambridgi to příšerné prosincové odpoledne, kdy mu doktoři sdělili zničující diagnózu – o tom, že s nimi potřebuje pohnout a že čas běží.

Jen jsme netušili, kolik času nám zbývá. Rok? Dva? Jak bychom měli ten čas rozdělit? Na co bychom se měli soustředit? Nakonec jsme měli víc času, než jsme si mysleli – uběhlo sedm let, než Terry naposledy zasedl v Kapli k práci. Ale když na to došlo, vždy měly přednost romány – nejdřív *Národ*, což byla kniha, na níž Terry pracoval, když se dozvěděl diagnózu, a potom *Nevídaní akademikové*, *Obléknu si půlnoc*, *Šňupeček*, *Filuta*, *Pod parou*, *Pastýřská koruna*... Celou tu dobu pospíchal, aby ty příběhy stihl dopsat.

Ale někdy, když na to byla ta správná nálada, mi Terry řekl, ať zavřu soubor s románem, na němž jsme zrovna pracovali, a otevřu soubor s paměťmi, a potom celé odpoledne zasvětil autobiografii, on diktoval, já psal. Začal, jak je zvykem, se vzpomínkami na dětství a pokračoval dál, někdy to šlo snáz, jindy hůř. V době, kdy nám vypršel čas, jsme

se dostali do roku 1979, kdy si Terry oblékl oblek (vzácný okamžik v jeho životě) a vyrazil do Bristolu na pohovor v jihozápadní divizi elektrárenské společnosti Central Electricity Board. Soubor postupně narostl až na více než dvacet čtyři tisíc slov, text byl nahrubo napsaný, nesouvislý, čekal na nezbytné vypulírování, které už mu Terry nemohl dát. Měl v plánu knihu pojmenovat *Život v poznámkách pod čarou*.*

Ten text se přirozeně stal neocenitelným zdrojem pro mnoho následujících kapitol a zjistíte, že z něj obsáhle cituji. Pochopitelně se nabízí otázka: Byl Terry v roce 2014 naprosto spolehlivým kronikářem svého života? Nejspíš ne. Ale byl jím Terry v jakémkoliv věku? Na člověka, jenž byl v běžném životě osvěžujícím způsobem čestný a otevřený, byl Terry také velkým zastáncem názoru, že pravda nesmí stát v cestě dobrému příběhu, obzvlášť když je to dobrý *vtipný* příběh. V tomto instinktu můžeme najít vliv jeho matky, která podle Terryho „měla ve zvyku leštit fakta, aby zářila jasněji“. Terry však připisoval vylepšování příběhů i svému dědečkovi z otcovy strany. A jeden z jeho strýců si patrně vybájl celou dobrodružnou historku o vlastní udatnosti za druhé světové války, ačkoliv za celou dobu nevytáhl paty z Kentu, kde nakládal ovoce do beden. Terry ho za to nesmírně obdivoval.

A když se nad tím zamyslíte, dojde vám, že vylepšování příběhů, geneticky nebo jakkoliv jinak dané, bylo vlastně Terryho povoláním. Všechny tři profese, které v životě zastával – nejdřív novinářina, potom PR a nakonec psaní beletrie –, patří mezi povolání, v nichž se, řekněme, zachází s pravdou poněkud liberálně. Terryho příběhy každopádně spadají do kategorie „tak dobrý, že ho nikdo nebude dvakrát zkoumat“. A samozřejmě bylo vždy možné, že se příběh „tak dobrý, že je lepší ho dvakrát nezkoumat“, v širším slova smyslu přiblíží k pravdě o životě víc než příběh méně dobrý, ale po faktické stránce důkladně prověřený.

Tento jeho postoj k příběhům nicméně klade nemalé překážky před životopisce, jenž má formální povinnost porovnat tvrzení, že se něco stalo, s důkazy, že se to skutečně stalo. A aby to bylo ještě složitější, pouhý fakt, že se něco doopravdy stalo nebo ne, byl z mého pohledu méně zajímavý než fakt, že Terry tvrdil, že to tak bylo. Snad stačí říct,

* Terry miloval poznámky pod čarou.